

Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод [7].

Список використаної літератури:

1. Конституція України // ВВР України. – 1996.– № 30. – С.141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України // ВВР України. — 2005. — № 35–37. — С. 446.
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. Ю.С. Шемшученка. – К., 2007.
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» № 2453-VI від 07.07.2010 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2453-1>.
5. Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1789-12>.
6. У найближчому майбутньому — мала реформа адміністративного судочинства // Закон і бізнес. – 2011. – № 37 (1024). – Режим доступу : <http://zib.com.ua/ua/4982.html>.
7. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16.10.1996 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=422%2F96-%E2%F0>.

Надійшла до редакції 19.10.2011

ПОНОМАРЕНКО К.І., аспірант
(Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»)

УДК 342.72/95

ІНФОРМАЦІЙНА ПРИВАТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розглянуто проблему надання чіткого визначення поняттю інформаційної приватності як об'єкта правового регулювання, деякі теоретичні підходи до з'ясування необхідності та меж захисту інформаційної приватності, її співвідношення з приватністю комунікації. Також проаналізовано критику ідеї приватності, зроблено спробу надати визначення інформаційній приватності.

Ключові слова: приватність, інформаційна приватність, приватність комунікацій, спостереження.

В статье рассматривается проблема формулирования четкого определения понятия информационной приватности как объекта правового регулирования, некоторые теоретические подходы к определению необходимости и границ защиты информационной приватности, ее соотношения с приватностью коммуникаций. Также предлагается анализ критических подходов к идее приватности, осуществляется попытка формулировки определения информационной приватности.

Ключевые слова: приватность, информационная приватность, приватность коммуникаций, наблюдение.

In this article the problem of clear definition assignment to the phenomenon of information privacy as an object of law regulation, some theoretical approaches to definition of the necessity and limits of its protection are given. The correlation between information privacy and privacy of communications is analyzed. The critics of privacy paradigm are analyzed. An attempt of the formulation of definition of information privacy is carried out.

Keywords: privacy, information privacy, privacy of communications, surveillance.

Дослідження проблематики інформаційних правовідносин в Україні наразі набуває актуальності з огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій та інформаційного суспільства. Найважливішим завданням законодавця в такий ситуації є пристосування чинного законодавства до сучасних умов та динамічного розвитку технологічних можливостей, що разом із утилітарною користю несуть потенційну загрозу завдання істотної шкоди законним правам та інтересам громадян.

Серед вітчизняних вчених питанням правової природи приватності та регулювання сус-

пільних інформаційних відносин присвятили свої дослідження В.М. Брижко, А.В. Пазюк, О.А. Баранов, В.Д. Гавловський, В.С. Цимбалюк та ін.

Метою нашої статті є аналіз феномена інформаційної приватності як об'єкта правового регулювання, його місця у системі прав людини, основних принципів її захисту.

Для того щоб розглядати явище як об'єкт правового регулювання, слід перш за все виокремити та проаналізувати його істотні ознаки, а також надати йому визначення, окресливши межі його можливого застосування.

Місце права на приватність у системі прав людини

Сьогодні право на захист від втручання в особисте та сімейне життя відносять до особистісних прав людини (як можливості збереження, розвитку й захисту морально-психологічної індивідуальності людини, її світогляду та духовності, зокрема, такі, як право на ім'я, честь, гідність, свободу думки і слова) і розуміють його як недоторканність середовища життя людини, захист її від свавільного втручання державних органів та будь-яких інших сторонніх осіб, у тому числі й членів сім'ї. Це суб'єктивне право, для ефективного захисту якого здебільшого необхідно користуватися прямою чи непрямою допомогою держави [1, с. 92-93].

Тридцята міжнародна конференція уповноважених із захисту даних та приватності, що відбулася 17 жовтня 2008 р. в Страсбурзі, у своїй Резолюції «Про крайню необхідність захисту недоторканності приватного життя у світі без кордонів» чітко висловила позицію стосовно місця права на захист даних та недоторканності приватного життя і розглядає дані права як основні права людини незалежно від національності чи місця проживання. Також у резолюції наголошується на тому, що існуюча в світі нерівність у сфері захисту даних та приватності, зокрема у зв'язку з тим, що багато держав і досі не прийняли належних законів, завдає шкоду обміну персональною інформацією та ефективному глобальному захисту даних [2].

Разом із цим дослідники виказують і інші погляди на природу зазначеного права; наприклад, А.В. Пазюк вважає, що право на приватність персоніфікованої інформації історично з'явилося як складова частина права на захист від неправомірного втручання держави у приватне життя, а тому може бути віднесено до категорії громадянських прав [3, с. 31].

Тлумачення феномена «приватність»

Слід звернути увагу на те, що тлумачення феномена приватності не обмежується лише правом на захист від втручання у приватне життя. Приватність багатозначна; вона передбачає і безперешкодно можливістю особи здійснювати контроль над інформацією, що стосується її особистості чи власності, і право створювати на свій розсуд та зберігати в таємниці власний інформаційний портрет, а також право бути залишеним у спокої та ін. Таким чином, право на приватність як юридична категорія включає цілий набір правомочностей, таких як право фізичної особи контролювати і знати інформацію про себе, а за необхідності й отримувати доступ до такої інформації, яка безпосередньо її стосується; право тримати в таємниці власний інформаційний портрет або створювати та розповсюджувати його на власний розсуд та за власним бажанням, також право мати такий ступінь відокремленості від державних та суспільних інституцій, який би дозволяв особі відчувати себе природно і вільно.

Дослідник А. Раян вважає центральним елементом в ідеї приватності право контролювати, яку інформацію люди мають щодо певних сфер нашого життя, і зобов'язання інших людей оминати ті сфери; за словами науковця, «це не зобов'язання не знати про нас, але зобов'язання не намагатися знати все» [4, с. 151].

Право на приватність також передбачає право фізичної особи приховувати інформацію, що може її дискредитувати. З приводу цього положення є думка судді Р. Познера, яку цитує у своїй доповіді Д. Солоу: «коли люди сьогодні засуджують недостатній захист приватності, все, чого вони прагнуть, я думаю, це здебільшого щось інше, ніж просто усамітнення: вони хочуть мати більше ресурсів для приховування тієї інформації про себе, яку інші можуть використати в не вигідному для них відношенні». Таким чином, приватність, можливо, покликана слугувати там, де є дещо, що необхідно приховати і що містить негативну інформацію про особу. Познер доводить, що закон не має захищати людей, які приховують інформацію, що їх дискредитує [5].

Спорідненою до цієї є ідея про необхідність зниження ступеня захисту права на прива-

тність для осіб, що обіймають чи претендують на зайняття державно-владних посад, втілена у низці національних законів про захист даних. Наприклад, у п. 4 ст. 5 Закону України «Про захист персональних даних» міститься положення, де вказано, що персональні дані фізичної особи, яка претендує зайняти чи займає виборну посаду (у представницьких органах) або посаду державного службовця першої категорії, не належать до інформації з обмеженим доступом, за винятком інформації, яка визначена такою відповідно до закону.

Отже, припускається, що особам, не задіяним у незаконній діяльності, немає про що непокоїтись, а захищати право на приватність осіб, що мають на меті порушувати закон або, наприклад, займати виборні посади в представницьких органах, що дає їм потенційну змогу порушувати та обходити норми закону, взагалі немає сенсу.

Визначення поняття «інформаційна приватність»

Право на приватність є лише однією зі складових феномена права на повагу до приватного життя, воно полізмістовне і включає право на інформаційну приватність як складову частину.

Перша спроба надати об'єктивну форму феномену приватності належала С. Уорену та Л. Брайндейзу, які визначили його як «право бути залишеним у спокої» [6]. Дане формулювання було широким та неоднозначним, але на той час актуальним, хоча й викликало хвилю критичних зауважень з приводу незрозумілості терміна та особливостей його практичного застосування.

Якийсь час тому вчені вважали, що приватність є настільки заплутаною концепцією, що це робить її малопридатною для використання. Згідно з висловленням А. Міллера, приватність «дратує невизначена та швидкоплинна». Як казав Х. Грос, «концепція приватності інфікована згубними незрозуміlostями». К. Бенет аналогічно зазначав, що спроби визначення концепції приватності звичайно не можуть мати ніякого успіху. Р. Пост заявляє, що «приватність – це така складна цінність, така заплутана в конкуруючих та суперечливих вимірах, так нашігована різноманітними змістами, що іноді я втрачаю віру в можливість її використання стосовно хоч когось». Дж.Д. Томсон вказує: «Право на приватність, можливо, найбільш дивна річ, оскільки не видно нікого, хто мав би визначену ідею з приводу того, що це таке».

Продовжуючи цю думку, Д. Солоу влучно зауважує, що частіше за все юристи, політики та вчені просто аналізують проблему замість того, щоб сформулювати концепцію приватності, особливо з огляду на те, що сьогодні існує безліч способів здійснити втручання, не порушуючи при цьому приватності в широкому розумінні. А з іншого боку, така конструкція може передбачати також заборону навіть дивитися на людину [5].

Таким чином, намагаючись дати визначення поняттю приватності, ми ризикуємо розширити його значення, зробивши його занадто узагальненим, або навпаки, звужити його значення до того, що його взагалі буде важко застосувати.

Нині вчені схиляються до плюралістичного розуміння приватності, оскільки неможливо звести усі її прояви, контексти та ознаки до єдиної узагальненої сутності. Д. Солоу, наприклад, пропонує використовувати термін «приватність» в якості короткого позначення для мережі пов'язаних понять, оскільки за межами його використання даний термін фактично вносить більше туману, ніж ясності [5].

Наші спроби дефініції явища інформаційної приватності спираються на визначення, надане Т. Емерсоном, стосовно феномена права на приватність у цілому: право на приватність – це в дійсності право не розділяти життя з колективом, право залишити суспільство. Тобто право на приватність окреслює суверенітет індивідуума. Звідси можна дійти висновку, що інформаційну приватність слід вважати інформаційним суверенітетом особи, а також її правом не розділяти інформацію з колективом, суспільством та державою.

Традиційно розрізняють чотири складові (види) приватності, серед яких фізична, територіальна, інформаційна та приватність комунікацій.

На думку російських дослідників Р.М. Юсупова, В.П. Заболотського, В.П. Іванова, інформаційна приватність має територіальний вимір, оскільки інформаційні потоки циркулюють у певному фізичному просторі. Людина ж є основним джерелом інформації, яка генерується всередині її життєвого простору, і є споживачем інформації, яка надходить до неї ззовні [7].

Неодноразово наголошувалось на складності розмежування інформаційної приватності з комунікаційною, оскільки завдяки розвитку телекомунікаційних технологій з'явилась можливість передавати та отримувати будь-яку інформацію навіть в момент її створення засобами комунікацій в інтерактивному режимі або засобами негласного отримання. Таким чином, інформаційну приватність необхідно розглядати в комплексі та з урахуванням її тісного зв'язку з комунікаційною приватністю. Часто просто неможливо визначити грані між комунікаційною та інформаційною приватністю через складності відмежування моменту виникнення інформації та початку її розповсюдження шляхом комунікації.

Як вказує А.В. Пазюк, розвиток інформаційних технологій поступово стирає межі між цими поняттями, оскільки стрімке поширення електронних комунікацій, в яких повідомлення передаються в цифровому вигляді, не дозволяє технічно й нормативно розмежувати, де закінчується комунікаційна приватність та починається приватність персональних даних. Це вимагає пристосування нормативно-правового регулювання до розвитку інформаційних технологій з метою зробити його «технічно нейтральним» [3, с. 18].

На нашу думку, під інформаційною приватністю на сучасному рівні розвитку суспільства доцільно розуміти такий стан фізичної особи, за якого вона як носій та першоджерело інформації про себе має виключне право нею розпоряджатися, розголошувати, приховувати, передавати або змінювати цю інформацію. У такому разі неважливо, який характер має дана інформація, оскільки, згідно з одним із головних юридичних постулатів, діяльність людини вважається законною, доки протилежне не доведено в судовому порядку.

Принципи захисту інформаційної приватності

Захист персональних даних суб'єктів інформаційно-комунікаційної діяльності, а отже, і суб'єктів інформаційної приватності має вибудовуватись на певному наборі основоположних ідей та засад, на яких ґрунтується дана діяльність і недодержання яких тягне за собою порушення прав та інтересів суб'єктів права на інформаційну приватність. Ці принципи повинні втілюватися законодавцем у національних нормативно-правових актах, що стосуються зазначеної сфери суспільних відносин. Для того щоб уніфікувати механізм захисту персональних даних та регулярно розробляти актуальні рекомендації в цій галузі, щорічно відбуваються міжнародні конференції уповноважених із захисту даних і приватності.

У частині II Резолюції про міжнародні стандарти захисту приватності, розробленій під час 31 Міжнародної конференції уповноважених із захисту даних, що відбулася 5 листопада 2009 р. в Мадриді (Іспанія), визначено такі основні принципи захисту приватності:

1. Принцип законності та справедливості обробки персональних даних – персональні дані мають оброблятися з додержанням національного законодавства, прав і свобод людини, а також у відповідності до цілей та принципів, викладених у Загальній декларації прав людини та Міжнародному пакті про громадянські та політичні права. Зокрема, будь-яка обробка персональних даних, що призводить до незаконних або дискримінаційних заходів щодо суб'єкта даних, вважається несправедливою.

2. Принцип визначеності цілей обробки – обробка ПД має обмежуватися виконанням конкретної, явної та законної мети відповідальної особи. Відповідальна особа не повинна провадити будь-яку обробку, що є несумісною із цілями, для яких були зібрані персональні дані, якщо вона не має однозначної згоди на це суб'єкта даних.

3. Принцип пропорційності – обробка ПД має бути адекватною, пропорційною та не надмірною стосовно її цілей; зокрема, відповідальна особа повинна вжити розумних зусиль для того, щоб обмежити обробку ПД до мінімально необхідного рівня.

4. Якості даних – відповідальна особа завжди має забезпечувати точність, достатність та своєчасне оновлення ПД для того, щоб досягнути цілей, з якими вони обробляються. Відповідальна особа повинна обмежувати період зберігання даних, що обробляються, мінімально необхідним строком. Таким чином, коли ПД більш не є необхідними для досягнення цілей, які робили їх обробку законною, вони мають бути знищені або ж знеособлені.

5. Відкритості – будь-яка відповідальна особа повинна проводити прозору політику стосовно обробки ПД. Відповідальна особа повинна надавати суб'єктам даних як мінімум інформацію про відповідальну особу, цілі обробки, одержувачів цих даних, про те, яким чином

вони будуть використовуватись, а також будь-яку іншу додаткову інформацію, необхідну для того, щоб гарантувати справедливую обробку ПД. Якщо ПД одержані безпосередньо від суб'єкта даних, інформацію має бути надано під час збору даних, якщо її ще не було надано. Якщо ПД одержані не безпосередньо від суб'єкта даних, відповідальна особа має повідомити про джерело цих даних. Дана інформація має бути надана протягом розумного строку; цю вимогу може бути замінено на альтернативні заходи, якщо їх виконання неможливе або пов'язане з надмірними зусиллями з боку відповідальної особи. Будь-яку інформацію, що надсилається суб'єкту даних, має бути викладено у зрозумілій формі, з використанням простої мови, зокрема, у разі обробки інформації, пов'язаної з неповнолітніми. Якщо ПД збираються за допомогою електронних комунікаційних мереж, обов'язки відповідальної особи можуть бути викладені шляхом повідомлення у політиці приватності, простій, доступній та такій, що включає у себе усю перелічену вище інформацію.

б. Звітності – відповідальна особа повинна вживати усіх необхідних заходів для додержання принципів та обов'язків, закріплених національним законодавством, та мати необхідні внутрішні механізми для демонстрації додержання цих принципів та обов'язків як суб'єктами даних, так і наглядовим органом при виконанні своїх обов'язків.

Окремо визначається та розшифровується принцип легітимності обробки. Як правило, персональні дані можуть піддаватися обробці в одній із таких ситуацій:

1. Якщо отримано вільну, недвозначну та усвідомлену згоду суб'єкта даних.
2. Якщо законні інтереси відповідальної особи виправдовують обробку, причому законні інтереси, права і свободи суб'єктів даних не превалюють.
3. Якщо обробка необхідна для підтримання або реалізації правових відносин між відповідальною особою та суб'єктом даних.
4. Якщо обробка необхідна для виконання обов'язків відповідальної особи, визначених чинним національним законодавством, або провадиться державним органом, коли це необхідно для законної реалізації її повноважень.
5. У виняткових випадках, що загрожують життю, здоров'ю або безпеці суб'єкта даних або іншої особи.

Відповідальна особа повинна гарантувати просту, швидку та ефективну процедуру, що дозволяє суб'єкту даних відкликати свою згоду в будь-який час, яка б не викликала невинуватих затримок або витрат і не приносила б жодного прибутку відповідальній особі [8].

Особливу увагу уповноважені із захисту даних та приватності приділяють тлумаченню категорії «вразливі дані». Вразливими вважаються такі персональні дані, що зачіпають найбільш інтимні сфери життя суб'єкта даних, а також дані, що у випадку зловживання можуть призвести до незаконної або довільної дискримінації або становити серйозний ризик для суб'єкта даних. Зокрема, дані щодо расового або етнічного походження, політичних поглядів, релігійних або філософських переконань, здоров'я або сексуального життя вважаються конфіденційною інформацією. Чинне національне законодавство може закріплювати й інші категорії вразливих даних, якщо додержуються умови захисту даних.

У чинному національному законодавстві мають бути гарантії для захисту прав суб'єктів даних, що передбачають додаткові умови для обробки вразливих персональних даних.

Відповідальна особа може здійснювати обробку персональних даних за допомогою одного чи декількох поставщиків послуг обробки, і це не вважається розголошенням даних третім особам за умови, якщо вона гарантує, що постачальник послуг обробки забезпечує принаймні такий рівень захисту, що визначений міжнародним та відповідним національним законодавством.

На жаль, Закон України «Про захист персональних даних» не виокремлює дану категорію, надаючи однаковий ступінь захисту будь-яким категоріям даних, але тим самим потенційно ускладнюючи доступ навіть до таких даних, розголос яких не завдасть істотної шкоди їх суб'єктам. На нашу думку, вказаний закон необхідно доповнити нормою такого змісту: «Особливі категорії даних (вразливі персональні дані) – персональні дані, що свідчать про расову належність, політичні, релігійні чи інші переконання особи, а також дані, що стосуються стану її здоров'я чи статевого життя». Також з огляду на те, що поняття вразливості має оціночний характер, доцільно було б розглянути можливість вирішення у судовому порядку (наприклад, під

час провадження у кримінальній чи адміністративній справі), чи є певні дані вразливими у кожному конкретному випадку стосовно конкретної особи, якщо вона заявляє клопотання про це.

Будувати механізм захисту приватності в Україні необхідно враховуючи її основні характеристики, принципи захисту персональних даних, рекомендації, що надаються на міжнародному рівні, а також виходячи із потенційних загроз приватності. Серед таких загроз найбільше занепокоєння викликає неврегульованість відносин та передачі інформації засобами Інтернет, особливо захисту приватності дітей у мережі, а також повторне або нецільове використання персональних даних, зібраних для здійснення конкретної мети і таких, що підлягають негайному знищенню або знеособленню відразу після використання.

Розглянувши деякі аспекти інформаційної приватності, можемо дійти висновку, що царина правового регулювання її захисту потребує подальшого розроблення та вдосконалення, а також пристосування до сучасних умов швидкого науково-технічного розвитку суспільства.

Список використаної літератури:

1. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика / Відп. ред. Ю.І. Рима-ренко. – К., 2006.
2. Le site de la 30ème conférence internationale des commissaires à la protection des données et de la vie privée [Électronique resource]. – Mode accès: <http://www.privacyconference2008.org>.
3. Пазюк А.В. Міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоніфікованої інформації: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2004.
4. Ryan A. Private Selves and Public Parts // Public and Private in Social Life / edited by S. I. Benn and G. F. Gaus. – London, 1983. – P. 135-154.
5. Солоу Д. Ошибочные толкования приватности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://itsec.com.ua/stat-i/oshibochnye-tolkovaniya-privatnosti.html>.
6. Warren S. and Brandeis L. The Right to Privacy // Harvard Law Review. – 1890. – 4 (5).
7. Юсупов Р.М., Заболотский В.П., Иванов В.П. Человек в информационном пространстве // Проблемы информатизации. – 1996. – № 4. – С. 3-7.
8. Le site de la 31ème conférence internationale des commissaires à la protection des données et de la vie privée [Électronique resource]. – Mode accès: <http://www.privacyconference2009.org>

ШАПОРЕНКО М.М.,

заступник начальника відділу

(Печерський РУ ГУМВС України в м. Києві)

УДК 351.74

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ДО ПРОБЛЕМИ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ

Статтю присвячено дослідженню поняття адміністративних послуг, що надаються правоохоронними органами, його співвідношення з поняттями «публічні послуги» та «державні послуги». Викладено суперечності наукових розробок проблеми нормативного регулювання сфери надання послуг органами державної влади. Наведено характеристику адміністративних послуг.

Ключові слова: публічні послуги, адміністративні послуги, державні, муніципальні органи, адміністративна реформа, правоохоронні органи.

Статья посвящена исследованию понятия административных услуг, предоставляемых правоохранительными органами, его соотношения с понятиями «публичные услуги» и «государственные услуги». Излагаются противоречия научных разработок проблемы нормативного регулирования сферы предоставления услуг органами государственной власти. Приводится характеристика административных услуг.

Ключевые слова: публичные услуги, административные услуги, государственные, муниципальные органы, административная реформа, правоохранительные органы.

The article investigates the concept of administrative services provided to law enforcement, its relationship with the term "public service" and "public services". Presents contradictions of scientific developments and problems of legal regulation of service delivery by public authorities. The following description of administrative services.

Keywords: public services, administrative services, state, municipal, administrative reform, law enforcement agencies.

